

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. Cornelii Taciti Opera Qvæ Exstant

Tacitus, Cornelius

Antverpiae, 1668

Liber primus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1742](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1742)

A C. VELLEII PATERCVLI
 HISTORIÆ ROMANÆ
 AD M. VINICIIVM COS.
 LIBER PRIMVS.

***¹ tempestate distractus à duce suo Nestore, Metapontum condidit. Teucer, non receptus à patre Telamone, ob segnitiam non vindicatæ fratris iniuriæ, ² Cyprium ap- pulsus, cognomine patriæ suæ Salamina constituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum oc- cupavit; ³ Philippus Ephyram in Thesprotiâ. at rex regum Agamemnon, tempestate in B Cretam insulam reiectus, ⁴ tres ibi vrbes statuit, à patriæ nomine vnam, à victoriæ me- moriâ, Mycenæ, Tegeam, Pergamum. idem mox, scelere patruelis fratris Ægisthi, hereditarium exercentis in eum odium, & facinore vxoris oppressus, occiditur. ⁵ regni potitur Ægisthus per annos VII. hunc Orestes, matremque, cum sociâ consiliorum omnium sorore Electrâ, virilis animi feminâ, obtruncat. factum eius à diis compro- batum, spatio vitæ, & felicitate imperij apparuit: quippe vixit annis XC. ⁶ regnavit LXX. qui se etiam à Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicauit. nam quod pactæ eius, Menelai atque Helenæ filix Hermiones nuptias occupauerat, Delphis eum interfecit. Per hæc tempora Lydus & Tyrrenus fratres cum regnarent in Lydiâ, sterilitate fru- gum compulsi, sortiti sunt, vter cum parte multitudinis patriâ decederet. fors Tyrre- num contigit. peruectus in Italiam, & loco, & incolis, & mari nobile ac perpetuum à se nomen

Metapontum condita.
 Salamin.
 Ephyra.
 Mycena.
 Tegea.
 Pergamus.
 Rex Ægi- sthus.
 Orestes.
 Pyrrhi caedes.
 Tyrrenus Italiam ve- nit.

C ANIMADVERSIONES.

EMPESTATE DISTRACTVS.] Quid Græci Troiâ redeuntes passi sint aut fecerint, narratio fuit: quæ opida condiderint, aut ubi fixerint sedes. De quo tamen propriè hoc initium? Credo de Epio. quò trahit me Iustinus lib. XXI. Me-

tapontini in templo Mineræ ferramenta, quibus Epicus, à quo conditi sunt, equum Troianum fabricauit, ostentant. Et facit Aristoteles in admirandis: Εγγυς Μεταποντίης Αθηνάς ἰερὸν εἶναι φασίν, ἐνθα τὰ τῆς Ἐπίου λέγουσιν ὄργανα ἀνακεῖσθαι, * αἰς τὸν Δέριον ἵππων ἐποίησεν. Strabo simpliciter tamen dixit Pylios Metapontum condidisse. Stephanus alijq, Metabum nominarunt. de quo ipse quin hæc capere possis, non nego.

2. CYPRIVM APVLSVS, COGNOMINE (scribo COGNOMINEM) PATRIÆ SVÆ SALAMINA.] Apud Græcos Latinósque passim hæc historia. Illud notâ non indignum, tempore Isocratis, Teucris genus adhuc fuisse in Cypri regno. In Euagora: Τεῦκος δὲ, ἐπειδὴ Τεγίαν συνέξειλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμίνα τε κατώκησεν ὁμώνυμον ποιήσας τὸ πρότερον αὐτῶ πατρίδος ἔσσης, καὶ τὸ γένος τὸ νῦν βασιλευόν κατέλιπε: Teucer verò, postquam vnâ cum aliis Troiam cepisset, veniens Cyprium, Salamina

ibi condidit, cognominem veteri suæ patriæ, & genus quod nunc ibi regni potitur reliquit.

3. PHILIPPVS EPHYRAM.] Imò Phidippus, ex Homero: quod Aldus obseruauit. Corruptum idem nomen video in Diodori quinto Bibliotheces, & Strabonis extremo nono. cuius (Strabonis dico) locum totum sic lego: Τὰς δὲ ἀπὸ Εὐφύρας τῆς Θεσπρωτίδος, ἀπογόνους Ἀντίφρα καὶ Φειδίωπος υἱὸν Θετταλῆ τῆς Ἡρακλέως, ἐπειλθόντας, ἀπὸ Θετταλῆ τῆς ἐαυτῶ ἀπογόνου τὴν χώραν ὀνομάσαι. Quæ corrupta aut mutila vsque adhuc lecta.

4. TRES IBI VRBES STATVIT, A PATRIÆ NOMINE] In primogeniâ Rhenani editione (ea purissi- ma, & sæpè nobis dux ad meliora) voculâ additâ legas: Statuit, duas à patriæ nomine. Vulgata sanè manca est. Sed quid hæc igitur sibi vult? Duplicem patriam fuisse Agamemnoni? de Mycenis fateor, & clarum est: de Tegeâ, quæ in Arcadiâ, quid ea ad Agamemnonem, nondum legi. Nam Pergamum, siue, ut Plutarchus in Lycurgo appellat (Περραμίαν) certum est à victo Pergamo dictam.

5. REGNI POTITVR ÆGISTHVS PER AN- NOS VII.] Homerus de hoc ipso Odyss. 111. Εἰπότες δ' ἦνασσε πολυχρῦσοιο Μυκίηνος.

6. REGNAVIT LXX.] Valdè dissentit Eusebiana Chronicon: Mycenis post mortem Ægisthi Orestes regnavit annis xv. Credo fuisse LXV.

* Fortè αἰς τὸν

Orestis filij. nomen dedit. Post Orestis interitum, filij eius, Penthelus & Tisamenus, regnauere triennio. Tum, ferè 7 anno octogesimo post Troiam captam, centesimo & vigesimo, quàm Hercules ad deos excellerat, 8 Pelopis progenies, quæ omni hoc tempore, pulsus Heraclidis, Peloponnesi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. duces recuperandi imperij fuere, 9 Temenus, Cresphontes, 10 Aristodemus, 11 quorum atauus fuerat. Eodem ferè tempore Athenæ sub regibus esse desierunt: quarum vltimus rex fuit Codrus, Melanthis filius, vir non prætereundus: quippe cum Lacedæmonij graui bello Atticos premerent, respondissetque Pythius, quorum dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores; depositâ veste regiâ, pastoralem cultum induit; immistisque castris hostium, de industriâ, 12 imprudenter rixam ciens interemptus est. Codrum cum morte æterna gloria, Athenienses secuta victoria est. quis eum non miretur, qui iis artibus mortem quæserit, quibus ab ignavis vita quæri solet? Huius filius Medon primus

Athena liberata.
Codrus.

Medon.

* In Præmissis ad Lectorem.

7. ANNO OCTOGESIMO POST TROIAM CAPTAM.] Nota, firmanda * sententia nostra de capite & exordio scripti huius Velleiani. Nam manifestò computat à Troiâ captâ. Sed in numero annorum Strabo differt; qui lib. XIII. scribit Pentilum in Thraciam venisse ἐξήκοντα ἔτη τῆς Τρωϊκῶν ὕστερον, ὡς αὐτὴν τῆς Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον καθόδου: sexaginta annis post Troica tempora, sub ipsum Heraclidarum reditum in Peloponnesum. Itaque disertè ille vult, à Troiâ captâ ad hunc reditum annos esse inter tantum sexaginta. A Velleio tamen, cum alij Chronologi, tum vetus ille & industrius Christianorum Tatianus stat: qui notat Homerum vixisse πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου, μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐνδοτέρω τῆς ὀγδοήκοντα ἔτη: ante Heraclidarum reditum, post Troianas res paulò minus annis octoginta. Idem numerus in Plutarchi, De Homero. An igitur non scriptum Strabonis corrigendum sit, tu amice noster Causaubone, qui serius illi medicus, vide.

8. PELOPIS PROGENIES AB HERCVLIS PROGENIE EXPELLITVR.] Hoc illud celebre tempus quod crebrò in antiquis Chronicis quasi nota & character temporum signatur. Reditus Heraclidarum. Atque ab eo initium plerique faciunt historię veræ. Diodorus lib. IV. Εφορος ὁ Κυμζιὸς Ἰσοκράτης ὠν μαθητὴς, ὑποσπασάμενος γράψαι τὰς κοινὰς περὶ τῆς τὰς μὲν παλαιὰς μυθολογίας ὑπερέβη, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου ἀρχήντα συνταξάμενος, ταύτην ἀχὴν ἐποίησατο τῆς ἱστορίας. Ὁμοίως δὲ τὰ τὴν Καλλιθένης καὶ Θεόπομπου, καὶ τὴν αὐτῶν ἡλικίαν γεγονότες, ἀπέσπασαν τῆς παλαιῶν μύθων. Ephorus Cumanus, Isocratis discipulus, cum res publicè gestas scribere instituisset, veteres quidem fabulationes omisit; illa verò quæ ab Heraclidarum reditu facta, colligens, hoc initium fecit historię suæ. Callisthenes & Theopompus, qui eodem æuo vixerunt, pariter vt ipse abstinerunt à priscis fabulis. Varro paulò aliter tamen tempora in hunc finem discernit apud Censorinum, c. XXI. Varro, inquit, tria discrimina temporum esse tradit. Primum, ab hominum principio vsque ad Cataclysmum priorem: quod propter ignorantiam vocatur Adelon. Secundum, à Cataclysmo priore ad Olympiadem primam; quod, quia in eo multa fabulosa referuntur, Mythicon nominatur. Tertium, à prima Olympiade ad nos, quod dicitur historicum: quia res in eo gestæ veris historiis continentur.

9. TEMENVS.] Quia hic maximus natu, & princeps recensetur: factum vt ipsi tota res tribuatur, aut eius posteris. Tertullianus de pallio, cap. 11. Sic & Herculeæ posteritas, qui Temeno pariter Peloponnesum occupando producant. Id est, vnâ cum Temeno simulque. Idem corrigendus, de Animâ, capite xxx. Gloriosi quique occupant terras, vt Scythæ Parthicas, vt Menidæ Peloponnesum. Legendum, vt Temenidæ.

10. ARISTODEMVS.] Ergone ipse Aristodemus inter duces? Ita velle Velleium apparet: etsi in dissensu obstinato aliorum scriptorum. His traditum, Aristodemum dum apparatur reditus, fulmine tactum perisse. in eius locum liberos venisse, Eurysthenen & Proctem. Apollodorus talium rerum diligens 11. Biblioth. Εἰς δὲ ὄντος τῆς σφαγῆς, Αἰσόδημος κερωνοδρεὶς ἀπέθανε, παῖδας καταλιπὼν διδύμους, Εὐρυθένην καὶ Περγιλίαν: Ibi cum exercitus Heraclidarum esset (Naupaῖτι, scilicet) Aristodemus fulminatus occidit, filios geminos relinquens, Eurysthenen & Proctem. Eadem aut similia Pausanias in Corinthiacis, atque alij. Quis à Velleio? damnabam: sed manum calculumque tenuit Herodotus, qui Spartanos ipsos docet fuisse in eadem hac cum Velleio mente, etsi contra scriptorum vulgus. Ille lib. VI. Λακεδαιμόνιοι γὰρ, ὁμολογούντες ἔδειναι πομπῆν, λέγουσι αὐτὸν Αἰσόδημον τὸν Αἰσομάχου τε Κλεοδαίου τε Ἰλλε βασιλεύοντα ἀγαγεῖν σφίας εἰς ταύτην χώραν, τὴν νῦν εἰσείαται, ἀλλ' ἔτις Αἰσόδημος παῖδας: Lacedæmonij nemini potestatum assentientes, tradunt ipsum Aristodemum, qui Aristomachi, qui Cleodæi, qui fuit Hylli, regnantem eos reduxisse in hanc regionem quam nunc obtinent: non autem ipsos Aristodemi liberos. Ergo bene & ex reconditâ sententiâ Velleius.

11. QVORVM ATAVVS FVERAT.] Distinctio interponenda; Aristodemus, quorum. Nam quem ait fuisse atauum? ipsum Herculem. Stemma tale. Hercules Hyllum genuit, hic Cleodæum, hic Aristomachum, hic Temenum, Cresphontem, Aristodemum. Ex Herodoto supra, aliisque.

12. IMPRVDENTER RIXAM CIENS INTEREMPTVS EST.] Ille imprudenter? imò deditâ operâ & studiosè rixam ciuit. Sed tu verba interpunge, sententiam & te expedies: Imprudenter, rixam ciens, interemptus est. Vult interemptum imprudenter, & ab hostibus ignavis eum esse regem. Quod verum est.

13. IN-

A primus Archon Athenis fuit. ab hoc posteri apud Atticos dicti Medontidæ. sed ij, insequentesque Archontes, vsque ad Charopem, dum viuerent, eum honorem vsurpabant. Peloponnesij, digredientes finibus Atticis, Megaram, mediam Corintho Athenisque urbem condidère. eâ tempestate & Tyria classis, plurimum pollens mari, in vltimo Hispaniæ tractu, in extremo nostri orbis termino ¹³ insulam circumfusam Oceano, perexiguo à continenti diuisam freto, Gades condidit: ab iisdem post paucos annos in Africâ ¹⁴ Vtica condita est. Exclufi ab Heraclidis Orestis liberi, iactatiq̃e cum variis casibus, tum sæuitiâ maris, quintodecimo anno ¹⁵ sedem cepère circa Lesbum insulam. Tum Græcia maximis concussa est motibus: Achæi, ex Laonicâ pulsi, eas occupauère sedes, quas nunc obtinent: ¹⁶ Pelasgi Athenas commigrauère: acerq̃e belli iuuenis, nomine Thessalus, natione Thesprotius, cum magnâ ciuium manu, eam regionem armis occupauit, quæ nunc ab eius nomine Thessalia appellatur, antea Myrindonum vocitata ciuitas. quo nomine, mirari conuenit eos, qui, Iliaca componentes tempora, de eâ regione vt Thessaliâ commemorant. quod cum alij faciant, Tragici frequentissimè faciunt. quibus minimè id concedendum est. nihil enim ex personâ poëtæ, sed omnia sub eorum, qui illo tempore vixerunt, dixerunt. quod si quis à Thessalo, Herculis filio, eos appellatos Thessalos dicet: reddenda erit ei ratio, cur numquam ante hunc insequentem Thessalum ea gens id nominis vsurpauerit. Paullò antè ¹⁷ Hales, sextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum, quæ antea fuerat Ephyre, claustra Peloponnesi continentem, in Isthmo condidit. Neque est, quod miremur ab Homero nominari Corinthum. nam ex personâ poëtæ & hanc urbem & quasdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur ætate eius, multò post Ilium captum conditæ. ¹⁸ Athenienses in Eubœâ Chalcida, Eretriam colonis occupauère; Lacedæmonij in Asiâ Magnesiâ. Nec multò post Chalcidenses, orti, vt prædiximus, Atticis, Hippocle & Megasthene ducibus, ¹⁹ Cumas in Italiâ condiderunt. huius classis cursum esse directum alij columbæ antecedentis volatu ferunt, alij nocturno æris sono, ²⁰ qualis

Megara condita.

Gades.

Vtica.

Achæi.

Pelasgi.

Thessalia.

Corinthus.

Chalcis.

Cuma.

C 13. INSVLAM CIRCUMFVSAM OCEANO.] Hæc verò mira, si Tyria classis insulam condere potuit: quod nos scimus vnus esse à quo omnia condita. Atqui sententia ea necessario in his verbis. Rescribo: insulâ circumfusâ: & pariter, diuisâ. Nam ista mens. opidum Gades conditum in insulâ Oceano circumfusâ.

14. VTICA CONDITA.] Iustinus libro XVIII. Tyrij, misâ in Africam iuuentute, Vticam condidère. Mela: Vtica & Carthago ambæ inclytæ, ambæ à Phœnicibus conditæ.

15. SEDEM CEPERE CIRCA LESBVM.] Obhero. Ambigua & ἀόριστος ista scriptio, Capere locum circa Lesbum. Vbi? in ipso mari? aut quin igitur nominas & designas? An à stili acumine subsiciam, & rescribimus? sedem cepère circa Lesbum insulas? Insulas, inquam, multitudinis numero: & sunt sanè plurime illæ, etiam eæ quas ἐκατονήσους appellarunt, etsi vicenas numero, aut, vt alij, quadragenas. Tentabam etiam: sedem cepère Lesbum insulam. eiectâ voculâ, & id valde volebam: sed renuunt scriptores, quorum nemo mihi auctor de occupatâ ab Orestis liberis Lesbo. Etiam Pausanias de locis circa Lesbum renuit: qui vult in Corinthiacis, Tisamenum cum suis copiis in partem Græciæ deuenisse, quæ nunc Achaia dicitur. Imò idem libro VII. initio, perijssè eum in Achaia narrat, pralio cum Ionibus, & in Helice sepultum. Itaque & nepotes Orestis in eadem Achaia collocat, eodem lib. VII.

16. PELASGI ATHENAS COMMIGRAVERE.] Dionysius I. Antiquit. accuratè casus & sedes Pelas-

gorum exsequitur, sed aliâ omni parte quàm in Atticâ eos ponit. Etiam Strabo, libro V. nisi quòd idem (pro Velleij mente) addit: Historiæ Atticæ scriptores ita Pelasgorum meminisse, vt qui etiam Athenis fuerint, & eos quia vagi fuerint auium modo πελάργους dictos. Pausanias pariter lib. I. Athenis eos inhabitasse vult ipsam arcem.

17. HALETES, SEXTVS AB HERCVLE.] Sine circumductione vt loquar, falsum hoc est: nisi alij scriptores falsi. Pausanias lib. II. Ἀλήτης Ἰπποῦ τῆ Φύλαντος τῆ Ἀντιόχου τῆ Ἡρακλέους. Apollodorus eandem panè verbis: Ἰπποῦ τῆ Φύλαντος τῆ Ἀντιόχου τῆ Ἡρακλέους. Quid dicemus? quintum reponi debere, sicuti tamen tanta sunt λεπτολογήματα hæc Græcorum.

18. ATHENIENSES IN EUBOE A CHALCIDA, ERETRIAM.] Strabo conditionem earum vetustiore facit, lib. X. Ἀμφοτέρω, inquit, πρὸ τῆ Τρωϊκῶν ὑπ' Ἀθηναίων ἐπιείδω λεγόνται. Vtraque (Chalcis & Eretria) ab Atheniensibus ante Troiana tempora condita perhibetur.

19. CVMAS IN ITALIA CONDIDERVNT.] Quod ad Chalcidenses solos Velleius refert, alij etiam cum Eretriensibus communicant. Dionysius I. VII. & Solinus. Strabo pro Eretriensibus substituit Cumanos. Sed hanc varietatem in re cascâ & tenebris eni obstatâ non miror: miror quid ita Eusebij Chronicon prodât. Mycena condita in Italiâ, quæ nunc Cuma. An Misenum reponimus? sed diuersum id à Cumis. Hero, & porriigo herbam.

20. QVA-

Neapolis.

Ionia.

Homerus.

20 qualis Cerealibus sacris cieri solet. Pars horum civium magno post intervallo²¹ Neapolim condidit. utriusque urbis eximia semper in Romanos fides, facit eas nobilitate atque amoenitate sua dignissimas. sed aliis diligentior ritus patrij mansit custodia: Cumanos Osca mutavit vicinia. Vires autem veteres earum urbium hodieque magnitudo ostentat moenium. Subsequenti tempore magna vis Graecae iuventutis, abundantiam virium sedes quaritas, in Asiam se effudit. nam & ²² Iones, duce Ione profecti Athenis, nobilissimam partem regionis maritimae occupaverunt, quae hodieque appellatur Ionia; urbesque constituere, Ephesum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebedum, Myntem, Erythram, Clazomenas, Phocaeam; multasque in Aegaeo atque Icario occupaverunt Insulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum, Pharum, Delum, aliasque ignobiles. Et mox Aelii, eadem profecti Graeciam, longissimisque acti erroribus, non minus illustres obtinuerunt locos; clarasque urbes condiderunt, Smyrnas, Cymen, Larissam, Myrinam, Mitylenemque, & alias urbes, quae sunt in Lesbo insula. Clarissimum deinde Homeri illuxit ingenium, ²³ sine exemplo maximum; qui magnitudine operum, & fulgore carminum ²⁴ solus appellari Poeta meruit. in quo hoc maximum est, quod ²⁵ neque ante illum, quem ille imitaretur, neque post illum, qui eum imitari posset, inventus est. neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectis-

A

B

20. QVALIS CEREALIBVS SACRIS CIERI SOLET.] Non quia es pulsum in Cerealibus tantum sacris. id falsum: & ecce

Cymbala Thebano concrepuere Deo.

Item:

Nocte sonat Rhodope tinnitibus aëris acuti: Ut omittam Isidis & Aegyptiaca sacra cum suis sistris. Arnobius etiam uniuersè: Vos aëris tinnitibus & tiliarum sonis persuasum habetis deos delectari & affici. Cur ergo Cerealia eximiè nominat? quia de nocturno aëris sono sermo est. & sacra illa noctu: id est cum clamore & clangore. Iustinus lib. 11. Iussis matronis solito clamore ac strepitu, etiam in accessu hostium, sacra (hac Cerealia) celebrare.

* Arist. in Arte poet.

* Ibidem.

* Ibidem.

21. NEAPOLIM CONDIDIT.] Imò Paleopolim prius. Linius lib. VIII. Palæpolis erat haud procul inde, ubi nunc Neapolis est. Duabus urbibus idem populus habitabat. Cuius erant oriundi.

22. IONES, DVCE IONE.] Satin' in hac narratiunculâ, ô Vellei, quæres tibi eupeides? non videntur. Ionem ducem tu colonie huius facis: atqui Auctoritas te oppugnat, & Ratio ipsa. Auctoritas, magnorum ecce testium: qui à Nileo, Androclo, & Codri filiis coloniam hanc constanter asserunt deductam. Strabo libro VIII. Μετὰ τῶν Κόδριδων ἐσείδαν τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ: Vnâ cum Codri filiis miserunt Ionicam coloniam in Asiam. Pausanias libro VII. Ὀνειρεὺς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Κόδριδων παίδων ἐκ Διοικίαν ἀπὸ τῆς Ἀλφειᾶς: Nileus & reliqui Codri filij in coloniam dimissi. & plura uterque ille scriptor de totâ re distinctè. Inter Latinos etiam Tertullianus, de pallio: Iones Nilei comites Asiam nouis urbibus instruunt. Et Ammianus: Milesij inter Ionas alios in Asiam per Nileum multò ante locati, Codri illius filium, qui se pro patria bello fertur Dorico deuouisse. Quin & Plutarchus Nileum in hac deductione nominat, libello De Exsilio. Iam ratio in te, à tempore. Verus ille & vetus Ion, Xuthi filius, ducentis penè annis maior hac deductione: quia vixit Danaï atque Eumolpi aëno. Quomodo nunc igitur colonie dux? Agnoscimus vel hinc Velleij τὸ παράλογον, pro quo nullus mihi quidem color.

* In Ione.

* Quint. x.

* Plin. xv. cap. 11.

23. SINE EXEMPTO MAXIMUM.] Vel quia nemo poeta ante eum, vel quia nemo postea ad eum. id est, quia sine comparatione maximus, & cui neminem adæques. In aëre volat hic Pegasus, ceteri pedibus pulsant terram.

24. SOLVS APPELLARI POETA MERUIT.] Amo, amo te Vellei, ob hæc iudicia. Ille verò non summus solum poetarum, sed solus. Nam quis aliorum non peccat? at iste * μόνος τῶν ποιητῶν ἐκ ἀγροῦ ὁ δεῖ ποιῆν ἄντων: solus poetarum non ignorat quid factu scripturæ decorum sit. Ita magnus Aristoteles censuit, quem Iulius Scaliger cum ubique audiat, cur hic spreuit? Ille Aristotelem quasi Deum habuit, at hic Homerum. Alibi inquit * Θεωσιος Ὀμηρος ὡς τὰς ἄλλας: Diuinus Homerus præter ceteros. Iterum: * Λέγει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβλήκει: Dictione & sententiâ cunctos supergressus est. Atque hæc ille vir, qui laudum & benignioris iudicij valde parcus. Quid Plato? ille ipse qui ciuitate eiecit, calo ostendit dignum. * Οἷνεγε, inquit, ἀριστος καὶ θεότατος τῶν ποιητῶν: Homerus optimus & diuinissimus poetarum. & passim talia præconia in eius scriptis. Alios quid accumulæ? nemo tam consentienti iudicio sapientum omnis æui laudatus est: & id ab iis maximè, qui ipsi laudatissimi. Abi igitur Imperitia aut Liuor. tu capere, tu carpere, non potes * immortalæ hanc, cælestemque naturam.

C

D

25. NEQVE ANTE ILLVM, QVEM ILLE IMITARETVR, NEQVE POST ILLVM, QVI EVM IMITARI POSSET, INVENTVS EST.] Virumque verum est. Nam & Homerus * primus doctrinarum & antiquitatis parens. nec post eum natus, qui germanitus exprimeret aut referret. Non ergo ipse Virgilius? non, Velleio quidem iudice: atque etiam acri illo Fabio, cuius hæc verba: In verbis, sententiis, figuris, humani ingenij modum excedit: ut magni viri sit, virtutes eius non æmulatione, quod fieri non potest, sed intellectu sequi. Et profecto ita est. Omnium rerum, omnium artium, omni non prudentiæ solum, sed sapientiæ, vestigia aut expressa aut recondita sunt in illo. Quem haud temerè Themistius dixit, προπάτορα καὶ ἀρχέγονον τῶν Πλά-

IN C
 ...issimum, prate
 ... belli, quod con
 ...cccl. Horuit,
 ...
 ...cæcum genitu
 ... Asiaticum
 ... abhin
 ... bentes, & i
 ... borentem, & i
 ... mide, qui Bab
 ... Phamac
 ... Phamac
 ... Lycurgus La
 ... legum auctor
 ... tuit, excellissi
 ... mana conderetu

A fectissimum, præter Homerum, & Archilochum, reperiemus. Hic ²⁶ longiùs à temporibus belli, quod composuit, Troici, quàm quidam rentur, abfuit. nam fermè ante annos DCCCCL. floruit, intra ∞. natus est. quo nomine, non est mirandum, quod sæpè illud vsurpat. *

hoc enim vt hominum, ita sæculorum notatur differentia. quem si quis cæcum genitum putat, omnibus sensibus orbis est. Insequenti tempore imperium Asiaticum ab Assyriis, ²⁷ qui id obtinuerant annis ∞. LXX. translatum est ad Medos, ²⁸ abhinc annos fermè DCCCLXX. quippe Sardanapalum, eorum regem, molli-
 tiis florentem, & nimium felicem malo suo, ²⁹ tertio & tricesimo loco ab Nino & Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita vt semper successor regni paterni foret filius, Pharnaces Medus imperio vitæque priuauit. Eâ ætate clarissimus Graij nominis Lycurgus Lacedæmonius, ³⁰ vir generis regij, fuit seuerissimarum iustissimarum-
 que legum auctor, & ³¹ disciplinæ conuenientissimæ vir; cuius quamdiu Sparta diligens fuit, excelsissimè floruit. Hoc tractu temporum ante annos v. & LX. quàm vrbs Romana conderetur, ab Elisâ Tyriâ, quam quidam Dido autumant, Carthago con-
 ditur.

Assyriorum imperium.

Sardanapalus.

Lycurgus.

Carthago condita.

Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λόγων : primum parentem auctoremque Platonis & Aristotelis sermonem. Et Dionysius : Κορυφὴν ἀπάντων καὶ συνοπὸν, ἐξ ἧς ἅπασα ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα καὶ πᾶσα κρῆνη; verticem omnium & quasi scopum, ex quo cuncta flumina, cuncta maria, cuncti fontes. Sed diffundor in laudes viri, quem fateor me non estimare, sed venerari, nec venerari, sed penè dicam adorare.

26. LONGIUS A TEMPORIBUS BELLIS, &c.] Omnia in hoc homine siue (fas sit dicere) Genio obscura: Parentes, Patria, Ætas ipsa. Sed de Ætate, certum antiquissimum esse: & Iosephus contra Appionem asserit, Nullum omnino apud Græcos, de quo constet, scriptum existere, quod sit Homeri carminibus antiquius. Crates & alij LXXX. circiter annis à bello Troiano remouent. Aristoteles CXL. tempore nempe deductæ Ionum Colonia. Herodotus CLXXIII. At Velleius noster inferiorem multo facit: & ex eius computatione (tu si voles, numera: facile est) anni ad Homerum à Troiâ sint paullo plus CCLX. Quæ ipsa Latinorum plurium opinio est: expressa etiam in Agellio, sed nunc corrupta. Ille libro XVII. in capite illo Chronico: Homerum ante Romam conditam vixisse Siluiis Albæ regnantibus: annis post bellum Troianum, vt Cassius in primo Annalium scriptum reliquit, plus centum atque sexaginta; ante Romam autem conditam, vt Corn. Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & sexaginta. Tu emenda: Annis post bellum Troianum plus ducentis atque sexaginta. Numquam aliter scripsit Cassius: & euincit ipsa Agellij insequens scriptio. Nam ponit eum vixisse ante Romam conditam annis circiter centum atque sexaginta. Atqui si prior ille numerus verus: ergo à Troiâ captâ ad Romam natam fuerint modo anni CCCXX. Palam id falsum: & Chronologi consensu statuunt supra annos CCCXXX. alij plures. Eusebianum etiam Chronicon hic sedatum: facile emendatu ex hisipsis.

27. QUI ID OBTINERANT ANNIS ∞. LXX.] De numero ambigo. Largior ille certè in aliis: vt Iustino, qui mille trecentos annos Syriaco imperio tribuit. Vt Diodoro Siculo, qui mille quadringentos. nec longè ab eo Georgius Monachus, qui ∞. CCCLX.

Eusebius etiam, ∞. CCXL. His adducor, vt in Velleio quoque scribam ∞. CCXXX. qui est Orosianus ferè numerus, lib. II. cap. III.

28. ABHINC ANNOS FERME DCCCLXX.] Ergone hoc gestum post Romam conditam? non, ex ipso Velleio & temporum textu. Adde omnino centenariam notam, & scribe DCCCLXX.

29. TERTIO ET TRICESIMO LOCO AB NINO.] Diodoro Siculo est, Tricesimo loco saltem: at Eusebio, Tricesimosexto. Quid miremur varietatem hanc in re locis temporibusque remotâ? Sanè res Scyriatica parum perspectè cognite Græcis Latinisque.

30. VIR GENERIS REGII.] Ita. Nam ab Aristodemii filio Procle originem duxit, qui rex & posteri eius Spartæ. Suidam corrige: Λυκῆργος Σπαρτιάτης Πατεργλέας ἀπόγονος. imò Περγλέας. Idem error in Plutarchi Lycurgo, vbi stirpem hanc inquirat: Ἀλλὰ Πατεργλέας μὲν τῆς Ἀριστοδῆμου γενεᾶς Σόον. ἰτερίμ Περγλέας. Sed & in Platone hoc mendum III. de Legib. καὶ βασιλεὺς μὲν Ἀργεὺς Τηλέφος ἐγένετο. Λακεδαιμόνος δὲ Παροκλήης καὶ Εὐρυθένης. Tolle, tolle. Nam certum ex Apollodoro, Pausaniâ, Scholiaste Pindari, aliisque, Proclum ei fuisse verum nomen. Amilius Probus in Agesilao: Mos est Lacedæmoniiis traditus, vt duos semper reges haberent ex duabus familiis Proclis & Eurysthenis, qui Principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuere. Cur autem duo simul, causa siue occasio à Pannegyrice scriptore promitur, ad Maximianum: Sic fit vt tantum vobis imperium commune sit, & planè, vt gemini illi reges Lacedæmones Heraclidæ remp. pari forte teneatis. quamquam hoc vos meliores & iustiores, quod illos mater astu coëgit. cum nemini fateretur, quem prius edidisset in lucem, pari ætatis auctoritate regnare: vos hoc sponte facitis.

31. DISCIPLINÆ CONVENIENTISSIMÆ VIR.] Conantur emendare: continentissimæ. sed conantur. Nos scribimus, conuenientissimæ viris. De Lycurgo sermo est, quem auctorem ait seuerissimarum legum & simul discipline aptissime viris. Nonne ita est? Spartana illa disciplina, & institutio, adstricta, rigida; & quæ verè faceret viros.

Caranus.

ditur. Circa quod tempus ³² Caranus, vir generis regij, sextus decimus ab Hercule, profectus Argis, regnum Macedoniae occupavit. à quo Magnus Alexander ³³ cum fuerit septimus decimus, iure ³⁴ materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus est. ³⁵ Æmilius Sura de annis populi Romani. Assyrij, principes omnium gentium, rerum potiti sunt, deinde Medi, postea Persæ, deinde Macedones. exinde, duobus regibus, Philippo & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant, haud multo post Carthaginem subactam devictis, summa imperij ad populum Romanam pervenit. ³⁶ Inter hoc tempus, & initium Nini regis Assyriorum, qui princeps rerum potitus, interfunt anni ∞. DCCCCXCV. ³⁷ Huius temporis æqualis Hesiodus fuit, ³⁸ circa CXX. annos distinctus ab Homeri ætate, vir perelegantis ingenij, & mollissimâ dulcedine carminum memorabilis, otij quierisque cupidissimus, ut tempore tanto viro, ita operis auctoritate, proximus. qui vitavit, ne in id, quod Homerus, incideret: patriamque, & parentes, testatus est. sed ³⁹ patriam, quia multatus ab eâ erat, contumeliosissimè. Dum in externis moror, incidi in rem domesticam, maximi que erroris, & multum discrepantem auctorum opinionibus. Nam quidam, huius temporis tractu, aiunt, ⁴⁰ à Tuscis Capuam Nolamque conditam, ante annos ferè DCCCXXX. quibus equidem assenserim. sed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam ab eisdem Tuscis conditam, ac subinde Nolam: stetit autem Capuam, antequam à Romanis caperetur, annis circiter

Hesiodus.

Capua condita & Nola.

32. CARANVS, VIR GENERIS REGII.] Iterumne hoc commation, vir generis regij? Atqui paullo ante præiit de Lycurgo. Censeo hic ineptè insitum. delector. Quid si nec è regibus Caranus? non legi: sed hoc tantum. Κάρανος εἰς τὴν Ἡρακλείδων. Caranus vnus ex Herculis posteris. Ita Suidas. Vide & Solinum cap. XV. & Pausaniam lib. IX. extremo: & diffusè Iustinum libro VII.

33. CVM FVERIT SEPTIMVS DECIMVS.] Vide iterum varietatem, & ride. Duodecimus est Iustino: vigesimusquartus Eusebio. Iam in totâ summâ quàm differunt? Iustinus triginta modo reges ad Persea Philippi F. numerat: Eusebius quadraginta: Liviis non nisi viginti. Ideò male curiosi illi, qui hic ex Iustino Velleium corrigunt.

34. MATERNI GENERIS ACHILLE AVCTORE.] Nam Alexander per Olympiam genus ad Neoptolemmum referebat. auctor Plutarchus. Hoc ad spectu sequentes quoque Macedonum reges Achilleum genus iactarunt: ut Philippus ille pater Persis, cui bellum Romani fecere. Silius:

Hic gente egregius, veterisque ab origine regni Æacidum sceptris, proavoque tumebat Achille. Et ita interpretandi Propertiam isti versus:

Et Persen proavi simulantem pectus Achillis, Quique tuas proavus fregit Achille domos. Interpretandi? imò & corrigendi. Nam in vet. scriptisq; libris reperio, stimulantem. bene, si amplius etiam emendes, proavo, & Achille. Ordo & sententia verborum hæc est: Testor Persen, qui stimulabat excitabatq; se ad magna, proavo Achille; sine memoriâ rebusq; gestis Achillis. Omnino hæc sententia. Vulgata frivola aut falsa. Quomodo Perses simulaverit pectus magnanimi herois, qui ipse palam timidissimus & ignavissimus hominum? Res gesta atque exitus eius leguntur.

35. ÆMILIUS SVRA DE ANNIS.] Sintne hæc integra, & sine hiato; imò sintne Velleiana, addubito. Non solet inserere aut aduocare verba auctorum, nec in compendio isto valde decet. Tamen sunt. Quis iste Æmilius Sura? non repperi. Hoc tantum, in Pli-

nij Indicibus aliquoties laudari Manilium Suram. An illum teneas, an hunc substituas, tu vide.

36. INTER HOC TEMPVS, ET INITIVM NINI.] Cautè lege. Quod hoc tempus? an Velleianum, uti solet numerare? minimè. sed hoc, quo summa rerum, victis Macedonibus & Antiocho, pervenit ad Romanos. Ab eo inquam tempore sursum computando ad Ninum, tot sunt anni. Nisi obseruas, numeri nimis falsi.

37. HVIIVS TEMPORIS ÆQUALIS HESIODVS.] Cuius item temporis? non iam dicti, sed retrorsum flecte oculos ad Caranum. Cum ille ad regnum venit, hic ad Musarum fontes. Istâ ipsa coniunctio temporum suggerit, totum illud Æmilianum insititium esse, & ab alio quàm Velleio adtextum.

38. CIRCA CXX. ANNOS DISTINCTVS AB HOMERI ÆTATE.] Scio quid iam olim, quid hodie, super hac re scriptum: tamen venia mihi vnus liberioris iudicij esto. Arbitror & imbibi Hesiodum vetustiore Homero esse. Quin alter ab altero versus & hemistichia pluscula sumpserit, negari non potest: sed meis auribus atque animo maior simplicitas, & ut sic dicam, rudior antiquitas in Hesiodo compareret. atque ille præiuerit magnus vates maximo vatum.

39. PATRIAM, QVIA MVLTATVS ABEA ERAT, CONTVMELIOSISSIME.] Exstant hodieq; ij versus D male amici in natale solum:

Νάσσατο δ' ἀρχ' Ἐλικῶνος δὴ ὑρῆ ἐνὶ κώμῃ
Ἀσκη, χεῖμα κακῆ; δέρεϊ ἀργαλέῃ, ἐδέσσοτ' ἐδλῆ.

40. A TVSCIS CAPVAM NOLAMQVE CONDITAM.] De Capuâ conditâ variæ sententiæ, & alibi promptæ: nec libet exsequi. De Nola, ab Iapygibus conditam eam Iustinus ait: at Solinus cap. VIII. à Tyriis. Quod Solinianum iure miratus sum. nam quæ alia opida, in Italia eo tractu, Tyrij condiderunt? nos non legimus, & fidenter rescribimus, à Tyrrhenis: ut consentiat cum Velleianâ traditione. aut si fortè, Thuriis. Sanè & Polybius Tyrrhenos habitasse ait Phlegraeos campos, qui circa Capuam & Nola sunt.

A circiter CCLX. quod si ita est; cum sint à Capuâ captâ anni CCXL. vt condita est, anni sunt ferè D. Ego (pace diligentia Catonis dixerim) vix crediderim, tam mature tantam urbem creuisse, floruisse, concidisse, resurrexisse. Clarissimum deinde omnium ludicrum⁴¹ certamen, & ad exercitandam corporis animique virtutem efficacissimum, Olympiorum initium habuit, auctore Iphito Elio.⁴² is eos ludos mercatumque instituit⁴³ ante annos, quam tu M. Vinici consulatum inires, DCCCCIV. hoc sacrum eodem loco instituisse fertur⁴⁴ abhinc annos ferè ∞. CCL.⁴⁵ Atreus, cum Pelopi patri funebres ludos faceret. quo quidem in ludicro⁴⁶ omnis generis certaminum Hercules victor exstitit.⁴⁷ Tum Athenis perpetui Archontes esse desierunt, cum fuisset ultimus Alcmaeon: ceperuntque in denos annos creari. quæ consuetudo in annos LXX. mansit: ac deinde annuis commissa est magistratibus resp. Ex iis, qui denis annis præfuerunt, primus fuit Charops,⁴⁸ vltimus Eryx; ex annuis, primus Creon.⁴⁹ Sextâ Olympi-

Olympia.

Archontes
temporarij
Athenis.
Mox annuis.

Olym-

B
41. CERTAMEN OLYMPIORVM INITIVM HABVIT.] *Varia super origine nobilium ludorum dicta scriptaque sunt: sed nemo tamen initium ad Iphitum hunc retulit, dumtaxat instaurationem. Atque adeo à primo initio ad huius tempus sunt anni circiter CDXXX. Non ergo putamus Velleium ὄργλωως ita sensisse siue scripsisse. In primogeniâ editione est: auctorem Iphitum Elium. Hinc lego: Certamen Olympiorum initium, habuit auctorem Iphitum Elium. Tunc nouiter, inquit, initium, longo scilicet post institutionem interuallo. Ipse certè statim adiungit, & fatetur ab Atreo eos primitus institutos.*

42. IS EOS LVDOS MERCATVM QVE INSTITVIT.] *An potius restituit? Tamen fero etiam Instituit, nempe perpetuos istos & certâ quadam lege. Potest & institutio ad Mercatum referri, quasi non is antea. Sic autem appellat, quod Greci πανήγυριον. Strabo de templo Olympiæ, l. VIII. τὸν αὐθένσι ἐλάβε δὲ τε τὸ πανήγυριον, καὶ τὸ ἀγῶνα τὸ Ὀλυμπιακόν.*

43. ANTE ANNOS, QVAM TV M. VINICI CONSVLATVM INIRES, DCCCCIV.] *Atqui primâ Olympiæ Iphitea precedit dumtaxat natalem urbis (ex Velleij mox sententiâ) annis XXII. Sunt autem ab illo ad consulatum Vinicij anni DCCLXXXII. Itaque clarum est, scribi debere: DCCIV. detractâ centena-riâ notâ.*

44. ABHINC ANNOS FERME ∞. CCL.] *Ergo aliter paullo & laxius quam alij, Velleius putat. Nam Clemens Alexandrinus, à ludis primis ad Iphiteos spatium facit CDXXVII. annorum: Eusebius, Bedas, alij, CDXXX. Atqui ex hac Velleianâ summâ necessum est fuisse CDXLVI. Malim cerè hic scribere, ∞. CCXI. vt minus paullo exorbitet.*

45. ATREVS, CVM PELOPI PATRI FVNEBRES LVDOS.] *Rara aut noua hæc sententia, vt multa nobis in Velleio. Nam plerique alij, non ad Atreum, sed ad Herculem gloriam hanc referunt: quia, vt ille inquit, quidquid vbiq; magnificum est, in claritatem eius referre consensimus. Atqui Velleius vult Herculem dumtaxat hic certasse, nec ἀγωνοθέτην fuisse, sed ἀγωνιστήν. Illud etiam alibi reperio, ludos hos factos in honorem Pelopis defuncti, & fuisse funebres. Clemens Ad Gentes: Pifa autem vobis, ô Græci, est sepulchrum aurigæ Phrygis, & Pelopis inferiæ. Ipse Apollodorus, qui Herculem auctorem facit, tamen Pelopis aram exstructam hic agnoscit, grande argu-*

mentum pro sententiâ Velleianâ. A quo enim iustius tales ludi aut honos, quam à filio? Verba Apollodori: Ἐθνικὴ δὲ καὶ τὸ Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, Πελοπὸς τε βωμὸν ἰδρύσατο: Instituit & Olympicum certamen, & Pelopi aram posuit. Opinio autem quæ Herculem auctorem fecit, originem habuit ab Homero: qui de quattuor equis certatoribus & victoribus meminit, interceptis ab Augeâ Eliensium rege. Vide, si voles, locum ipsum Iliados λ. ver. 697. Itaque passim Grammatici & Historici transeunt in hanc partem: imò & Pindarus disertis verbis Olymp. Eid. β. Ὀλυμπιάδα δ' ἔτασεν Ἡρακλῆος ἀκροθίνα πολέμου. Non dissentit tamen solum, sed refutat Strabo libro VIII. & docet Homericis versibus non hanc esse mentem.

46. OMNIS GENERIS CERTAMINVM HERCVLES VICTOR.] *Videtur dicere Herculem victorem fuisse in omni genere certaminum. At damnat reuicitiâ, valdè Pausanias: qui abundè & accuratè de his talibus libro V. Ille igitur tradit, primis ludis Iolaum curru, Iasium equo singulari, Castorem cursu, Pollucem cestibus vicisse. ipsum Herculem, famâ ferri, luctâ & pancratio. Itaque malim verba hæc sic distingui & accipi, vt sit: Quo in ludicro Hercules victor fuit, ludicro inquam omnis generis certaminum.*

47. TVM ATHENIS PERPETVI ARCHONTES ESSE DESIERVNT.] *Quando? & quo refers hoc Tum? an ad Olympiadem primam? Videtur ex serie sermonis. Tamen ratio aut cerè auctoritas dissuadet: aliq; volunt, Archontes istos desisse demum Olympiadis septimæ anno primo. Ita clarè Eusebius, & Dionysius Halicarnassens, l. I. Antiq. vbi de conditu urbis Romæ. Aut benignè igitur laxèq; interpretare, Tum, id est annis aliquot post: aut potius mecum cense hiatum defectumq; hic esse, & periisse quæ interseruit à primâ Olympiade ad sextam.*

48. VLTIMVS ERYX.] *In Eusebio est Eryxias.*

49. SEXTA OLYMPIADE.] *Omnino, nec aliter potest, ex ratiocinatione quam adiungit. Nam scribit, post viginti duos annos à primâ, Romam conditam. Id necessarîo est Sextæ Olympiadis anno tertio. quæ ipsa Varronis sententia, Plutarchi, Eutropij & aliorum est. Dissentiunt alij: non miror. Hoc valdè, virum magnū, vbi argumentum hoc ex professo tractat, scripsisse; Velleium sentire conditam Romam Septimæ Olympiadis anno secundo.*

Roma con-
dita.

Olympiade, post duo & viginti annos, quàm prima constituta fuerat, 50 Romulus, Mar-
tis filius, vltus iniurias aui, Romam urbem Parilibus in Palatio condidit. à quo tem-
pore ad vos consules anni sunt DCCLXXXII. id actum 51 post Troiam captam annis
CDXXXVII. id gessit Romulus, adiutus legionibus 52 Latini, aut sui: (libenter enim iis,
qui ita prodiderunt, accesserim:) cum aliter firmare urbem nouam, tum vicinis Veientibus,
aliisque Etruscis, ac Sabinis, cum imbelli & pastorali manu vix potuerit. quam-
quam, iam Asylo facto inter duos lucos, auxit. Hic centum homines electos, appella-
tosque Patres, instar habuit consilij publici. hanc originem nomen Patriciorum habet.
Raptus virginum Sabinarum,

Asylum.
Patres.Bellum Per-
sei.

53 quam timuerat hostis, expetit. nam 54 biennio adeò varia fortuna cum consulibus
conflixerat, vt plerumque superior fuerit, magnamque partem Græciæ in societatem
suam perduceret. Quin Rhodij quoque, fidelissimi antea Romanis, tum dubiâ fide,
speculati fortunam, proniores regis partibus fuisse visi sunt: & rex Eumenes in eo bello
medius fuit animo, neque fratris iniuriis, neque suæ respondit consuetudini. Tum sena-
tus populisque Romanus L. Æmilium Paullum, qui & 55 prætor & consul triumphauerat,
virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus potest, consulem crea-
uit, filium eius Paulli, qui ad Cannas quàm tergiuersanter perniciosam reip. pugnam
inierat, tam fortiter in eâ mortem obierat. is Perseum ingenti prælio apud urbem nomi-
ne Pydnam in Macedoniâ, fufum fugatumque, castris exfuit, delentisque eius copiis, de-
stitutum omni spe coëgit è Macedoniâ profugere: quam ille linquens, in insulam Sa-
mothraciam profugit, templique se religioni supplicem credidit. ad eum Cn. Octa-
tius

Æmilius
Paullus.Perseus vi-
ctus:

50. ROMVLVS VLTVS INIURIAS
AVI.] Dehinc ad res Romanas iam delabitur. Vbi
ergo Latini Albanique reges, & omnis illa stirps
Ænea? An credibile est eum initia ipsa rerum Ro-
manarum omisisse, qui tam curiose exsecutus sit ex-
terna? non potest. & hic quoque aut ante alibi lacuna
grandis.

51. POST TROIAM CAPTAM ANNIS
CDXXXVII.] Qui largissimè computant, efficiunt
tantum CDXXXII. plerique alij pauciores. Et hercu-
les à Troiâ captâ ad primam Olympiadem Africanus
annos interponit CCCCVIII. Tatianus CCCCVII. è
Latinis plerique & Eusebij Chronicon, CCCCVI. aut
CCCCV. Quibus si addas Velleij istos XXII. medios
ad natam Romam, non explebis vulgatam summam.
Ego igitur recidendam Septenariam notam censeam,
siue maius Denariam. Vtrius modo accommodes ad
aliquam è sententiis predictis.

52. LATINI, AVI SVI.] Obsecro, an Latino nomen
fuit auo Romuli? quem testatissimum est Numitorem
fuisse. Nisi tamen sententiæ rarioris adfectator Vel-
leius, quam in Dionysio quoque habes: natum Ro-
mulum ex Electrâ Latini filiâ. Sed vix opinor, &
potius litterulæ adtextu scribam, Latinis. Vult legio-
nes fuisse è Latio.

53. * QVAM TIMVERAT HOSTIS.] Defectus cla-
rus, & alius iam notatus. Scito autem deesse Romanos
omnes reges, Romanos omnes consules Tribunosve
militum, vsque ad annum DLXXXII. id est, plus di-
midia parte scripti Velleiani. Et aliquis credet conie-
ctâ hæc omnia in libellum vnum priorem fuisse? non
qui attendet. Sed in hisipsis verbis, quid narratum,
aut que sententiâ? de Perse rege Macedonum fuit:
quem ait grauiorem multo hostem fuisse, quàm exspe-

Etassent. Itaque legam, existit, non expetit: quasi
fuisset, grauior quàm timuerat, hostis existit. Ti-
muerat autem, nempe populus Romanus.

54. BIENNIO ADEÒ VARIA FORTVNA REM
GESSIT.] Biennio tantum? at quadriennium tenuit
hoc bellum. Sed rectè tamen Biennium: quia priores
duo anni saltem in fortunâ variâ, reliqui magis pro-
speri Romanis.

55. PRÆTOR ET CONSVL TRIUMPHAVERAT.]
Ab Antiquariis nostris (Sigonio & Manutio) erro-
ris damnatur Velleius, aut exscriptor: nec vquam
in Praturâ triumphasse Paullum. Ergo corrigunt:
Paullum qui & priore consulatu triumphauerat,
sed ipsi corrigendi. Ego rectè & verè aio à Velleio ita
scriptum. Lapis Rome:

L. ÆMILIVS. L. F. PAVLLVS
COS. II. CENS. AVGV
TRIVMPHAVIT. TER.

Si ter triumphauit Paullus, quando primum nisi in
Praturâ? Nam duo alij triumpho manifesto in consu-
latu utroque interuenerunt: prior de Liguribus, hic
de Perse. Triumphasse autem in Praturâ etiam Plu-
tarchus satis argumento est: qui ait, missum Paullum
adhuc Prætorem in Hispaniam Proconsulari im-
perio, cum fascibus duodecim, ibi cecidisse ad
XXX. hostium. In Lilio XVIII. millia legas, li-
bro XXXVI. sed nempe de solis Lusitanis. Si autem
tot millia cæsa, nonne debitus triumphus? Imò & de-
latus. quod ex Lilio ibidem colligas, qui mox addit
decretam supplicationem, ob res ab Æmilio in
Hispaniâ gestas: at ea semper ferè dux triumpho.
Sed & idem Lilius de triumpho indicat in Epito-
mâ XLVI. Triumphauit ergo, & marmor ac Velleio
hoc credamus. Adde & Suidam in Λεὺξιος.

Auius prætor, qui classi præerat, peruenit; & ratione magis, quam vi, persuasit, ut se Romanorum fidei committeret. ita Paulus maximum nobilissimumque regem in triumpho duxit, quo anno & Octavij, prætoris navalis, & Anicij, regem Illyriorum Gentium ante currum agentis, triumphi fuere celebres. Quam sit assidua & eminentis fortunæ comes Invidia, altissimisque adhæreat, etiam hoc colligi potest, quod, cum Anicij Octavijque triumphum nemo interpellaret, fuere, qui Pauli impedire obniterentur: cuius tantum priores excessit, vel magnitudine regis Persei, vel specie simulacrorum, vel modo pecuniæ, ut bis millies centies h. s. ærario contulerit, & omnium anteaكتورum comparationem amplitudine vicerit. Per idem tempus, cum Antiochus Epiphanes, qui Athenis Olympicum inchoavit, tum regem Syria, Ptolemæum puerum Alexandria obsideret; missus est ad eum legatus M. Popillius Lænas, qui iuberet incepto desistere: mandataque exposuit; & regem, deliberaturum se dicentem, circumscripsit virgulâ, iussitque, prius responsum reddere, quam egrederetur finito arenæ circulo. sic cogitationem regiam Romana disiecit constantia, obeditumque imperio. Lucio autem Paulo, magnæ victoriæ compoti, quattuor filij fuere. ex iis duos, natu maiores, unum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex paternâ maiestate, præter speciem nominis, vigoremque eloquentiæ, retinenti, in adoptionem dederat; alterum Fabio Maximo: duos, minores natu, prætextatos, quo tempore victoriam adeptus est, habuit. Is cum in concione extra urbem, more maiorum, ante triumphi diem, ordinem actorum suorum commemoraret, deos immortales precatus est, ut, si quis eorum invideret operibus, ac fortunæ suæ, in ipsum potius fauissent, quam in remp. quæ vox, veluti oraculo emissa, magnâ parte eum spoliavit sanguinis sui. nam alterum ex iis, quos in familiâ retinuerat, liberis, ante paucos triumphi, alterum post pauciores amisit dies. Aspera circa hæc tempora censura Fulvij Flacci, & Postumij Albini fuit. quippe Fulvij censoris frater, & quidem consors, Cn. Fulvius senatu motus est ab iis censoribus. Post victum captumque Perseum, qui quadriennio post in liberâ custodiâ Albæ decessit, Pseudo-philippus, à mendacio simulatæ originis appellatus, qui se Philippum, regiæque stirpis, ferebat, cum esset ultimæ, armis occupatâ Macedoniâ, assumptis regni insignibus, brevit temeritatis pœnas dedit. quippe Q. Metellus prætor, cui ex virtute Macedonici nomen inditum, præclarâ victoriâ ipsum, gentemque superavit; & immani etiam Achæos, rebellare incipientes, fudit acie. Hic est Metellus Macedonicus, qui porticus, quæ fuere circumdatæ duabus ædibus sine inscriptione positis, quæ nunc Octaviæ porticibus

Triumphatus.

Antiochus rex.

Æm. Pauli domestica clades.

Persei obitus. Pseudo philippus surgit.

Q. Metellus vicit.

Eius monumenta Roma.

56. RATIONE MAGIS, QUAM VI.] *Velim, oratione magis.*

57. EMINENTIS FORTVNÆ COMES INVIDIA.] *Atque etiam (atas omnis vidit) fama eminentis. Livi in hac ipsâ re dixerat: Intacta invidia media sunt, ad summa ferè tendit.*

D 58. BIS MILLIES CENTIES H-S.] *Variant in summâ. Livi ait, Summam omnis captivi auri argenti que fuisse h-s. millies ducenies: nimis infra Velleianum calculum, nisi emendas (ego ita optem) bis millies. Nam in Plinio quoque, intulisse Æmilius Paullus legitur, Prædam pondo trium millium: siue, ut manu scripti, sestertium ter millies. Itaque hoc quoque fecerit augendo numero Liviano, quoniam grandius quam vel illud Velleij.*

59. M. POPILLIVS LÆNAS.] *Plinius errat, qui hunc C. Octavium appellat, & historiam siue factâ duplicia miscet ac confundit. Qui nuper Plinium recensuit & adnotavit, frustra est in viro defendendo. Tu, si voles, fontem ipsum erroris eius reperies in Ciceronis Philippicâ Nonâ.*

60. COGITATIONEM REGIAM.] *Non negabis aptius esse: contationem regiam. Tardabat enim respondere, & deliberaturum se dixerat.*

61. FRATER, ET QUIDEM CONSORS.] *Placebat legere, concors. sed de sino, cum in Livi quoque legam libro xli. Frater germanus, & ut Valerius Antias tradit, censoris etiam consors erat. Consortem autem hic interpretor, cum Glossis præcis, xovobiov eiusdem mensæ eiusdemque tecti.*

62. NOMEN INDITVM.] *Probe, non tamen pure. Nam in primogeniâ editione est: inditum erat. Scribo: inditum hæret.*

63. DVABVS ÆDIBVS SINE INSCRIPTIONE.] *Plinius de hisdem: Neque Sauron & Batrachum obliterari convenit, qui fecere templa Octaviæ porticibus inclusa. Sed an Ædes eæ sine inscriptione? asserit Velleius: negat idem Plinius, qui sic libro xxxvi. c. v. Intra Octaviæ porticus in Iunonis æde, Æsculapius ac Diana. Et eodem capite sub finem, alterum templum inscribit Ioui. Quid nos dicimus? Velleium de aliâ inscriptione sensisse, non numinis, sed hominis, eiusque qui dedicavit.*

bus ambiuntur, fecerat; qui quæ hanc turmam statuarum equestrium, quæ frontem A
ædium spectant, hodieque maximum ornamentum eius loci, ex Macedonia detulit.
cuius turmæ hanc causam referunt: Magnum Alexandrum impetrasse à Lyfippo, sin-
gulari talium auctore operum, ut eorum equitum, qui ex ipsius turmâ apud Grani-
cum flumen ceciderant, expressâ similitudine figurarum, faceret statuas, & ipsius
quoque iis interponeret. Hic idem, 65 primus omnium Romæ ædem ex marmore in iis
ipsis monumentis molitus, vel magnificentiæ, vel luxuriæ princeps fuit. Vix vllius gen-
tis, ætatis, ordinis hominem inueneris, cuius felicitatem fortunæ Metelli compares.
nam, 66 præter excellentes triumphos, honoresque amplissimos, & principale in rep. fa-
stigium, extentumque vitæ spatium, & acres innocentesque pro rep. cum inimicis con-
tentiones, quattuor filios sustulit, omnes adultæ ætatis vidit, omnes reliquit superstites,
& honoratissimos. mortui eius lectum pro Rostris sustulerunt quattuor filij, vnus
consularis & censorius, alter consularis, tertius consul, quartus candidatus consulatus:
quem honorem adeptus est. Hoc est nimirum magis, feliciter de vitâ migrare, quam B
mori. Vniuersa deinde, ut prædiximus, instincta in bellum Achaia, cum pars magna,
eiusdem Metelli Macedonici virtute, armisque, tracta erat, maximè Corinthiis in ar-
ma, cum grauibus etiam in Romanos contumeliis, instigantibus. destinatus ei bello
gerendo consul Mummius. Et sub idem tempus, magis, quia volebant Romani, quid-
quid de Carthaginensibus diceretur, credere, quàm quia credenda afferebantur, statuit
senatus Carthaginem excidere. ita eodem tempore P. Scipio Æmilianus, vir avitis
P. Africani, paternisque L. Paulli virtutibus simillimus, omnibus belli ac togæ doti-
bus, ingeniique ac studiorum eminentissimus sæculi sui, qui nihil in vitâ, nisi laudan-
dum, aut fecit, aut dixit, ac sensit: quem, Paulo genitum, adoptatum à Scipione, Africa-
ni filio, diximus, ædilitatem petens consul creatus est. Bellum Carthagini, iam ante bien-
nium à prioribus consulibus illatum, maiore vi intulit; cum antè in Hispaniâ murali
coronâ, in Africâ obsidionali donatus esset; in Hispaniâ verò etiam ex prouocatione,
ipse modicus virium, immanis magnitudinis hostem interemisset. Eamque urbem, C
magis inuidiâ imperij, 67 quàm vllius temporis noxiæ, inuisam Romano nomini, fun-
ditus

Felicitas
mira.

Achaicum
bellum.

Scipio Æmi-
lianus.

Bellum Pu-
nicum ter-
tium.

Carthago
euerja.

64. HANC TURMAM STATVARVM.] *An de istâ Plinius capiendus, lib. XXXIV. Alexandrum amicorumque eius imagines summa omnium similitudine Lyfippus expressit. Has Metellus, Macedonia subactâ, transtulit Roman. Apparet. turbat tamen quod Amicos appellat, qui aliis non nisi milites sunt, atque adeo Arriano sociales. Ipse ita libro I. Μακεδόνων δὲ τῶν μὲν ἑταίρων ἀμφὶ τῆς ἑκαστοῦ καὶ πέντε τῆ πρώτῃ περὶ βολῆ ἀπέθανον, καὶ τῆτων χαλκαῖ εἰκόνες ἐν Δίῳ ἐστάσι, Ἀλεξάνδρῳ δὲ κελύσαντος Λύσιππον ποιῆσαι.* E Macedonibus circiter viginti quinque primâ aggressionem ceciderunt, eorumque æneæ imagines in Dio opido positæ, Alexandro iubente à Lyfippo eas fieri. Similia in Alexandro Plutarchus. Sed Plinius in opinione fuisse, quâ Velleius, videtur: qui scribit hos equites ex ipsius (Alexandri) turmâ apud Granicum cecidisse. Si è turmâ regiâ; profectò assidui apud eum, alii digniores, & quasi amici. Quod autem Arrianus notat Statuas eas in Dio positas: alij Iouis templum verterunt. nec valdè repugnem, nisi quòd de Dio opido magis signatè & probabiliter ceperis. quoniam Livius l. XLIV. prodidit hanc urbem exornatam publicis locis & multitudine statuarum. Est in Macedonia, regione Pieriâ.

65. PRIMVS OMNIVM ROMÆ ÆDEM EX MARMORE MOLITVS.] *Quid intellegit? Virumne marmoream ædem primitus à Metello in vrbe Româ stru-*

Etiam? an potius, urbis ipsius Romæ templum? Nam cultam eam ut Diuam, ac templa arasque passim positas * alibi à nobis doctum. Si hæc mens, (& puto:) notabile sanè principium adorationis huius sine adulationis. Quod Smyrnei apud Tacitum III. Annal. gloriantur se primos templum urbis Romæ statuisse: à sententiâ nos non demouet, quoniam de primis prouincialium hoc capiendum est. At si prior sententia cuiquam placeat; illi expediendum est que sit ista Ædes, & cui Deo? cur non neminat? Nam de priuatâ ipsius Metelli (ut omittam, quòd Ædes eo sensu magis scripsisset) non potes capere: quia marmor seriùs adhibitum ad adificia priuatorum. Plinium vide. qui tamen originem primam marmoris quasiuit magis, quam inuenit. Eò magis Velleij hæc D notanda.

66. PRÆTER EXCELLENTE TRIVMPHOS.] *Pluries ergo Metellus hic triumphauit? non inuenio. imò semel, & de Macedonia tantum. Itaque Valerius de hac ipsâ eius felicitate, libro VII. Speciosissimi triumphij prætextam largita est. Vnum ecce agnoscit. Rescribi velim: præter excellentem triumphum.*

67. QVAM VLLIVS TEMPORIS NOXIÆ.] *Editio prima: quàm vllius eius temporis. Hinc fecerim: quàm vllis eius temporis noxis. Non enim vult numquam eos peccasse aut nocuisse, sed non illo tempore cum decretum. Idq, verum est.*

68. ANTE

* In Com.
ad Tacit.

A ditus fustulit, fecitque suæ virtutis monumentum, quod fuerat aui eius clementiæ. Carthago diruta est, cum stetit annis DCLXVII. abhinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummius COS. Hunc finem habuit Romani imperij Carthago æmula; cum quâ bellare maiores nostri cœpere Claudio & Fulvio COS. ⁶⁸ ante annos CCXCVI. quàm tū, M. Vinici, consulatum inires. ita per annos CXV. aut bellum inter eos populos, aut belli præparatio, aut infida pax fuit. neque se Roma; iam terrarum orbe superato, securam speravit fore, ⁶⁹ si nomen vsquam stantis maneret Carthaginis. adeò odium, certaminibus ortum, vltra metum durat. & ne in victis quidem deponitur, neque antè inuisum esse desinit, quàm esse desiit. Ante triennium, quàm Carthago deleretur, M. Carthago, ^{Catonis Censorij mors.} perpetuus diruendæ eius auctor, L. Censorino, M. Manlio COS. mortem obiit. Eodem anno, quo Carthago concidit, L. Mummius Corinthum, post annos DCCCCLII. quàm ^{Corinthia euerfa.} ab Halere, Hippotis filio, erat condita, funditus eruit. vterque imperator, deuictæ à se gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus est Achaicus. nec quisquam

B ex nouis hominibus prior Mummius cognomen virtute partum vindicauit. Diuersi

imperatoribus mores, diuersa fuere studia. quippe Scipio tam elegans liberalium studio- ^{Scipionis & Mummi colatio.} rum, omnisque doctrinæ & ⁷⁰ auctor & admirator fuit, vt Polybium, Panætiumque, præcellentes ingenio viros, domi militiaeque secum habuerit. neque enim quisquam hoc Scipione elegantius interualla negotiorum otio dispunxit: semperque aut belli, aut pacis feruit artibus: semper inter arma, ac studia versatus, aut corpus periculis, aut animum disciplinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, vt captâ Corintho, cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac statuas in Italiam portandas locaret, iuberet prædici conducentibus, si eas perdidissent, nouas eos reddituros. Non tamen puto dubites, Vinici, quin magis pro rep. fuerit, manere adhuc rudem Corinthiorum intellectum, quàm in tantum ea intelligi; & quin hac prudentiâ illa imprudentia decori publico fuerit conuenientior.

Cum facilius cuiusque rei in vnum contracta species, quàm diuisa temporibus, oculis

C animisque inhæreat; ⁷¹ statui priorem huius voluminis, posterioremque partem, non inutiles rerum notitiâ in artum contractâ, distinguere, atque huic loco inferere, quæ quoque tempore, post Romam à Gallis captam, deducta sit colonia iussu senatus. nam ^{Coloniæ distincta deductio.} militarium & causæ, & auctores, & ipsarum præfulgent nomina. huic rei per idem tempus ⁷² ciuitates propagatas, auctumque Romanum nomen communionē iuris, haud intempestiuè subtexturi videmur. Post septem annos, quàm Galli urbem ceperunt,

68. ANTE ANNOS CCXCVI.] *Iusta computatio, CCXCII. Paulò ante etiam, CLXXIV.*

69. SI NOMEN VSQVAM, &c.] *Confusio & corruptio sparsa per circumductionis huius corpus. Implexa omnia aut inepta: tu sic expedies. si nomen vsquam stantis maneret Carthaginis: (adeò odium certaminibus ortum vltra metum durat, & ne in victos quidem deponitur.) neque antè inuisa esse desiit, quàm esse desiit. Egregiam acutamque sententiam sic efficitur. obserua. Primum parenthesi includenda. Gnome est, quam opportunè narratiuncule huic miscet: in qua victos legimus, non victis, hac mente: vt velit odium diuinâ emulatione aut contentione firmatum radices ita agere, vt nec in victos subiectosque deponatur, & certent non de honore, sed de vitâ. Tum deinde continuanda iterum oratio & narratio: legendumque Inuisa, non Inuisum, vt ad Carthaginem ipsam referatur: itémque Desiit, non Desiuit. Atque ita lucem fecerimus, nisi fallor, sententiæ vniuersæ.*

70. AVCTOR ET ADMIRATOR.] *Nimia pro Scipione laus, fuisse doctrine omnis auctorem. Scribo, fautor: & id Principi ac militari viro conuenit.*

71. STATVI PRIOREM HVIVS VOLVMINIS, PO-

STERIOREMQUE PARTEM, &c.] *Obserua. Ergone in priore libelli huius parte catalogus similis? ipse palam dicit. Sed quæ fuerit huius voluminis prior pars, id verò non liquet. An cœpit ab urbe conditâ? an potius ab eâ captâ? Hoc ego crediderim, ratiocinatione factâ ex mole & congerie rerum. Ibi igitur opportunè Colonias recensuit, sed eas dumtaxat quæ deductæ à natâ urbe ad eandem à Gallis captam. Fuerunt autem numero septemdecim, notæ omnes & pleræque inclite. Fauet nostræ coniecturæ hoc: quod, nisi illic recensisset, cur hic omitteret? cur de industriâ & testatò ordiretur, post septem annos, quàm Galli urbem ceperunt? Sanè omisio illa aliter prætexi aut excusari non potest.*

72. CIVITATES PROPAGATAS.] *Quas ciuitates? logi & flocci. Scribe: ciuitatem propagatam, singulari numero: & accipe de Romanâ. Ego, inquit, colonias recensibo? & eadem operâ, communicatam cum finitimis ciuitatem. Vtrumque enim ad ampliationem imperij spectat: siue cum missi in exteros è ciuibus coloni, siue cum exteri admissi in ciues. Clarum hoc ex ipso contextu Velleij: cui passim inseritur, Aricini in ciuitatem recepti. item: Acerranis ciuitas data. & plura tu vide.*

runt, *Sutrium* deducta colonia est, & post annum *Setina*, nouemque interiectis annis *Nepe*; deinde, interpositis duobus & triginta, *Aricini* in ciuitatem recepti. Abhinc annos autem CCCL. Sp. Postumio, Veturio Caluino cos. ⁷³ *Campanis* data est ciuitas, parti- que *Samnitium* sine suffragio: & eodem anno *Cales* deducta colonia. Interiecto deinde triennio *Fundani* & *Formiani* in ciuitatem recepti, ⁷⁴ eo ipso anno, quo *Alexandria* condi- ta est, insequentibusque consulibus, à Sp. Postumio, Philone Publilio censoribus *Acer- ranis* data ciuitas. & post triennium *Tarracinam* deducta colonia. interpositoque qua- driennio, ⁷⁵ *Luceria*; ac deinde, interiecto triennio, *Suessa*, *Aurunca*, & *Saticula*, *Interamna-* que post biennium. Decem deinde hoc munere anni vacauerunt. tunc *Sora* atque *Alba* deductæ colonix, & *Carseoli* post biennium. at quintum Fabio, Q. Decio Mure quartum cos. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, *Sinuessam*, *Minturnasque* missi coloni, post quadriennium *Venusiam*. interiectoque biennio, M. Curio & Rufino Cornelio cos. *Sabinis* sine suffragio data ciuitas. id actum ante annos fermè CCCXX. at *Cossam* & *Pestum* abhinc annos fermè CCC. Fabio Dorfone & Claudio Caninâ cos. interie- cto quinquennio, Sempronio Sopho & Appio Cæci filio cos. *Ariminum*, *Beneuentum* B coloni missi; & suffragij ferendi ius *Sabinis* datum. at initio primi belli Punici *Firmum* & *Castrum* colonis occupata: & post annum *Æsernia*, postque XXII. annos *Æsulum* & *Alfium*, *Fregelleque* post biennium; proximoque anno, Torquato, Sempronioque cos. *Brundisium*, & post triennium *Spoletium*; quo anno *Floralium* ludorum factum est initium. postque biennium deducta *Valentia*, & sub aduentum in Italiam Hannibalis, *Cremona*, atque *Placentia*. Deinde, neque dum Hannibal in Italiâ moratur, neque pro- ximis post excessum eius annis, vacauit Romanis colonias condere; cum esset in bello conquirendus potius miles, quàm dimittendus, & post bellum vires refouendæ magis, quàm spargendæ. Cnæo autem Manlio Volsone, & M. Fulvio Nobiliore cos. *Bono- nia* deducta colonia, abhinc annos fermè CCXVII. & post quadriennium, *Pisaurum*, ac *Potentia*; interiectoque triennio, *Aquileia* & *Grauisca*, & post quadriennium *Luca*. Eodem temporum tractu, quamquam ⁷⁶ apud quosdam ambigitur, *Puteolos*, *Saler-* C *numque*, & *Buxentum* missi coloni: *Auximum* autem in Picenum, abhinc annos fermè CLXXXVII. ante triennium, quàm Cassius censor, à Lupericali in Palatium versus, thea- trum facere instituit: ⁷⁷ cui in demoliendo eximia ciuitatis seueritas, & ⁷⁸ consul Cæ- pio restitère. quod ego inter clarissima publicæ voluntatis argumenta numerauerim. Cassio autem Longino, & Sextio Caluino, qui Sallues apud Aquas, quæ ab eo Sextiæ appellantur, deuicit, consulibus, *Fabrateria* deducta est, abhinc annos fermè CLVII. & post annum, *Scylacium*, *Mineruium*, *Tarentum*, *Neptunia*, *Carthagoque* in Africâ pri- ma, vt prædiximus, extra Italiam, colonia condita est. de *Dertonâ* ambigitur. *Narbo* autem

73. CAMPANIS DATA CIVITAS.] Imò antè data, si *Liuius* fides, lib. VIII. *Campanis* equitibus, hono- ris causâ, quia rebellare cum Latinis noluerunt, sine suffragio ciuitas data. Id ipse refert in *Consules* L. Furium, C. Manium: essetq. quadriennium ante *Velleij* notam. Sed enim *Liuius* ibi signatè de equitibus tantum commemorat, noster de *Campanis* vniuersis. Illi ergo beneficio hoc priores affecti.

74. EO IPSO ANNO, QVO ALEXANDRIA CON- DITA.] Idem *Patauinus* conditam vult C. Patilio, L. Papirio Cursore COS. & *Solinus* cum eo, capi- te XXXV. uerùmque *Cassiodorus*. Hoc esset quadriennio serius, quàm pro *Velleij* calculo.

75. LUCERIA.] Decennio toto *Liuius* dissentit. Quid ista fastidiosè colligam? *Commentarius* proprius huic rei instituendus sit: quam tamen satis industriè libarunt *Sigonius* & *Onufrius* boni vindices rerum Ro- manarum.

76. APVD QVOSDAM AMBIGITVR.] Ita. Nam

Liuius ecce libro XXXIV. deductos *Puteolos* vult an- no DLX. quod esset ante *Bononiam*, *Potentiam*, & om- nes iam dictas.

77. CUI IN DEMOLIENDO.] *Sententia* clamat D legend. emolendo. Cæperat moliri theatrum: emoliri non potuit, ciuitate & *Scipione* resistente.

78. CONSUL CÆPIO.] *Scipio* scribendum, idq. certum est: sed an tunc Consul? *Consularem* eum fuisse, & iam abiisse honore illo, *Epitoma* *Liuij* & *Fasti* euincunt. Nam de *Scipione* *Nasicâ* sermo est, qui Consul secundum fuit, biennio ante *Valerium* *Messal-* lam & *Cassium* *Longinum* Censores. Quomodo ergo Consul id impediit? Tamen haut temerè in *Velleio* mutem, qui tempora fortassis *Censuræ* huius aliter digessit. præsertim cum *Appianus* pro eo I. *Ciui-* l. Tò δὲ αὐτῶν χρόνῳ, inquit, Σικελίων ὕπατος κατείδε τὸ θεῖον & Λεύκιος Κλάσιος ἦρχτο: Eodem tem- pore *Scipio* Consul diruit theatrum, quod cæpe- rat *Lucius* *Cassius*.

A autem *Marcus* in Galliâ, *M. Porcio, Q. Marcio* Cos. abhinc annos circiter *CLIII.* deducta colonia est: post tres & viginti annos in *Vagiennis Eporedia*, *Mario* sexies, *Valerioque Flacco* Cos. Neque facile memoriæ mandauerim, ⁷⁹ quæ, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.

Cum hæc particula operis velut formam propositi excesserit: quamquam intelligo; mihi, in hac tam præcipiti festinatione, quæ me, rotæ, pronive gurgitis, ac verticis modo, nusquam patitur consistere, pænè magis necessaria prætereunda, quam superuacua amplectenda: nequeo tamen temperare mihi, quin rem, sæpè agitatam animo meo, neque ad liquidum ratione perductam, signem stylo. Quis enim abundè mirari potest, quòd eminentissima cuiusque professionis ingenia, ⁸⁰ in eam formam, & in idem artati temporis congruens spatium, & quemadmodum clausa capsâ, alioque septo diuersi generis animalia, nihilominus separata alienis, ⁸¹ in vnum quoque corpus congregantur; ita cuiusque clari operis capacia ingenia in similitudinem & temporum, & profectuum, semetipsa ab aliis separauerunt? Vna, neque multorum annorum spatio diuisa, ætas, per diuini spiritus viros, *Æschylum, Sophoclem, Euripidem*, illustrauit tragœdias: vna priscam illam & veterem, sub *Cratino, Aristophane, & Eupolide*, comœdiam: ac ⁸² nouam comicam *Menandrus*, æqualesque eius ætatis magis quam operis, *Philemon ac Diphilus*, & inuenère intra paucissimos annos, neque imitanda reliquere. Philosophorum quoque ingenia, *Socratico ore defluentia*, omnium, quos ⁸³ paullo antè enumerauimus, quanto post *Platonis Aristotelisque* mortem florere spatio? Quid ante *Isocratem*, quid post eius auditores, eorumque discipulos, clarum in oratoribus fuit? ⁸⁴ adeò quidem artatum angustiis temporum, vt nemo memoriâ dignus alter ab altero videri nequuerint. neque hoc in Græcis, quam in Romanis, euenit magis. nam, nisi aspera ac rudia repetas, & inuenti laudanda nomine, in *Attio*, circaque eum *Romana* tragœdia est: dulcesque *Latini lepôris* facetiæ ⁸⁵ per *Cæcilium, Terentiumque, & Afranium* ⁸⁶ sub pari ætate nituerunt. *Historicos*, (vt & *Liuium* quoque priorum ætati adstruas) præter *Catonem*, & quosdam veteres & obscuros, minùs *LXXX.* annis circumdatum æuum tulit. vt nec poetarum in antiquius, ceteriue processit vbertas. at oratio, ac vis forensis, perfectumque profæ eloquentiæ decus, vt idem separaretur *Cato*, (pace *P. Craffi, Scipionisque, & Lælij, & Gracchorum, & Fannij, & Ser. Galbæ* dixerim) ita vniuersa sub principe operis sui erupit *Tullio*: vt delectari ante eum paucissimis, mirari verò neminem possis, nisi aut ab illo visum, aut qui illum viderit. Hoc idem euenisse grammaticis plastis, pictoribus, sculptoribus, vt quisque temporum institerit notis, reperiet, eminentia cuiusque operis artissimis temporum claustris circumdata. Huius ergo, præcedentisque sæculi, ingeniorum similitudines congregantis & in studium par, ⁸⁷ & in emolumentum, causas cum semper requiro,

Artes & studia vno auo.

Tragici Græci. Comici.

Philosophi.

Oratores.

Tragici Latini. Comici. Historici.

Poeta.

Oratores.

Artifices alij.

nuna-

D 79. QUÆ, NISI MILITARIS.] Videtur ergo duo genera Coloniarum facere, Ciuilem & Militarem. Illam dicere, quæ ex ciuibus togatis & miscellis deducta: hanc, quæ à legionibus cohortibusve, cum militiâ scilicet defunctæ collocabantur in opidis & agris, & id quasi premium habebant sanguinis pro rep. fusi. Sed tamen Velleius, quidquid excuset, ne Togatas quidem illas cum curâ satis enumerauit. Video omissis in hoc recensu colonias ad XIX. & quasdam ex iis vel maxime illustres. E *Liui*o disces.

80. IN EAM FORMAM, ET IN IDEM ARTATI TEMPORIS CONGRVENS SPATIVM.] Congrua magis lectio: in eandem formam. itemque: congruant. Velim etiam interrogatione clausulam attolli.

81. IN VNVM QVOQVE.] Scribe, quæque. & paullo antè: aliòve.

82. NOVAM COMICAM MENANDRVS.] Vox comicam redundat, & ascititia est. Statim, imitandam, pro imitanda scribe.

83. PAVLLÒ ANTE ENVMERAVIMVS.] Vbi enumerasti? nusquam in iis quæ nunc sunt. Perit ea quæque pars, & doleo.

84. ADEÒ QVIDEM ARTATVM.] Labet legere: adeoque iidem artati.

85. PER CÆCILIVM, TERENTIVMQVE, ET AFRANIVM.] Ergo *Plautum* inter laudabiles Comicos omissis? quòd tibi mens, quæ antè recta? Sed iudicio hoc factum, non neglectu aut contemptu: quia *Plautus* paululum istis maior, nec fecerit ad *Velleiana* opinionis firmamentum.

86. SVB PARI ÆTATE.] Corrige, suppari.

87. ET IN EMOLVMENTVM.] Insufficienti legendum

*Causa eius se
conuictus.*

*Certa urbes
certis arceibus
clara.*

numquam reperio, quas esse veras confidam, sed fortasse verisimiles, inter quas has ma- A
ximè. Alit æmulatio ingenia : & nunc inuidia, nunc admiratio incitationem accendit:
naturaque, quod summo studio petatum est, ascendit in summum : difficultate in per-
fecto mora est: naturaliterque, quod procedere non potest, recedit. & ut primò ad conse-
quendos, quos priores ducimus, accendimur : ita, ubi aut præteriri, aut æquari eos posse
desperauimus, studium cum spe senescit; & quod assequi non potest, sequi desinit, &
velut occupatam relinquens materiam, quærit nouam : præteritoque eo, in quo eminere
non possumus, aliquid, in quo nitamur, conquirimus : sequiturque, ut frequens ac mo-
bilis transitus maximum ⁸⁸ perfecti operis impedimentum sit. Transit admiratio ⁸⁹ ad
conditionem temporum, & ad urbium. Vna urbs Attica ⁹⁰ pluribus annis eloquentiæ,
quàm vniuersa Græcia, operibusque floruit; adeò ut corpora gentis illius separata sint
in alias ciuitates, ingenia verò solis Atheniensium muris clauia existimes. Neque ego
hoc magis miratus sum, quàm, neminem Argiuum, Thebanum, Lacedæmonium ora-
torem; aut, dum vixit, auctoritate, aut post mortem memoriâ dignum existimatum. B
⁹¹ quæ urbes, & multæ aliæ, talium studiorum fuere steriles, nisi Thebas vnum os
Pindari illuminaret. nam Alcmana, Lacones falsò sibi vindicant.

gendum mecum videbitur, emolumentum. Nam hoc ait, Ingenia congregari à quoque seculo & in idem studium, & in parem ferè effectum. Volunt idem, & idem ferè emoluntur. Tamen & vulgatum fero, ac capio.

88. PERFECTI OPERIS IMPEDIMENTUM SIT.] *Resisto. Perfecti patratiq; operis quomodo aliquod impedimentum esse potest? nec dij quidem, ut vetus verbum habuit, reuocauerint aut impedierint facta. vide num legend. indicamentum sit. Velleij mens ita suadet, qui iam antè dixit difficilem in perfecto moram esse: & ingenia noue laudis stimulo aliorum trahi, & querere illibatam materiam. Itaque nunc addit: maximum hoc esse perfecti operis indicium, transiri vulgò ad aliud opus.*

89. AD CONDITIONEM TEMPORVM.] *Legendum docuimus, ab conditione temporum. Quod notatum quoque video Tac. Scekio eximia spei iuueni, se manet in viâ rectâ. Nam immodestia multorum cogit me adolescentiam timide laudare.*

90. PLVRIBVS ANNIS ELOQUENTIÆ, QUAM VNIVERSA GRÆCIA, OPERIBVSQUE FLORVIT.] *Scribebam: eloquentiæ, quàm vniuersa Græcia, operibus effloruit. Vel magis: eloquentiâ quàm vniuersa Græcia vberiusque floruit. Duo celebrat in celebribus illis Athenis, quòd & diutius illic eloquentia & quòd copiosius prouenerit.*

91. QVÆ VRBES, ET MVLTÆ ALIÆ.] *Tria hæc postrema verba ab alienâ manu esse arbitramur: eòq; inducenda.*

C. VEL-